

Regeringens proposition

1977/78: 4

om godkännande av avtal mellan televerket och Telefonaktiebolaget L M Ericsson

beslutad den 9 juni 1977.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga det förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

BO TURESSON

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen hemställs bl. a. om bemyndigande för regeringen att godkänna avtal mellan televerket och Telefonaktiebolaget L M Ericsson (LME) om vissa ändringar i det år 1970 med statsmakternas godkännande ingångna avtalet om samarbete i fråga om utveckling och produktion på telekommunikationsområdet.

Den nya elektroniska tekniken inom teleindustrin har i vissa avseenden radikalt ändrat produktionsförutsättningarna för såväl televerkets verkstadsrörelser som den svenska teleindustrin i allmänhet. Mot bakgrund härav har televerket och LME överenskommit att det avtalsbundna samarbetet på produktionssidan bör upphöra. I anslutning härtill har parterna avtalat om bl. a. ändrade ersättningsregler för det gemensamma utvecklingsbolagets, Ellemtel, verksamhet. Ändringarna innebär vissa lättnader för televerket.

Utvecklingssamarbetet har medfört stora fördelar för både televerket och LME och parterna är överens om att det bör fortsätta.

KOMMUNIKATIONSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1977-06-09

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande och statsråden Ahlmark, Romanus, Turesson, Gustavsson, Antonsson, Mogård, Olsson, Dahlgren, Åsling, Söder, Troedsson, Mundebo, Krönmark, Ullsten, Burenstam Linder, Wikström, Johansson

Föredragande: statsrådet Turesson

Proposition om godkännande av avtal mellan televerket och Telefonaktiebolaget L M Ericsson

1 Televerkets framställning

Televerket har i skrivelse den 17 december 1976 bl. a. hemställt om regeringens godkännande av ett mellan televerket och Telefonaktiebolaget L M Ericsson (LME) den 6 december 1976 slutet avtal. Avtalet innebär att vissa ändringar görs i det avtal om utvecklings- och produktionssamarbete som parterna träffade den 24 april 1970. Det avtalet godkändes samma år av riksdagen (prop. 1970:128, SU 1970:131, rskr 1970:295).

2 Nuvarande avtal

2.1 Statsmakternas beslut

Televerket och LME stod i början av 1970-talet inför kravet att introducera ny teknologi på telekommunikationsområdet. Televerket begärde i detta sammanhang att Kungl. Maj:t skulle godkänna ett samarbetsavtal som träffats mellan parterna i syfte att bl. a. möjliggöra införandet av den nya tekniken.

I prop. 1970:128 hemställde Kungl. Maj:t bl. a. om bemyndigande att godkänna avtalet. I propositionen anförde departementschefen bl. a. följande.

– En ny teknik håller sålunda på att växa fram. På det här närmast aktuella kopplingstekniska området öppnas därmed bl. a. möjlighet att bygga datorstyrd telestationer, som genom programmering kan ges inom vida gränser varierande beteenden. Det blir också aktuellt att utveckla nya utrustningar, baserade på modern elektronik, för mindre telefonanläggningar och

abonnentväxlar. Elektroniska kopplingstekniska utrustningar kommer att bli aktuella för datakommunikation. Utvecklingen pekar också på tillkomsten i en nära framtid av integrerade kopplings- och transmissionssystem med tidsmultiplex.

Riksdagen lämnade det begärda bemyndigandet (SU 1970:131, rskr 1970:295) och Kungl. Maj:t godkände avtalet den 5 juni 1970.

Avtalet omfattar ett grundläggande konsortialavtal med tillfogad bolagsordning för ett av båda parter till lika delar ägt utvecklingsbolag och allmänna villkor och förutsättningar för samarbetet. Till konsortialavtalet har två särskilda avtal bilagts, nämligen ett immaterialrättsavtal och ett avtal om produktionssamverkan. Innehörden av dessa avtal återges kortfattat i det följande.

2.2 Konsortialavtalet

Den nya teknologin bedömdes komma att ställa andra och större krav på utvecklingsresurser än som tidigare varit fallet. Man ansåg därför att en för televerket och LME gemensam utvecklingsverksamhet skulle kunna ge betydande besparingar och andra fördelar. Parterna hade funnit att de största fördelarna av ett samarbete skulle uppnås om forskningen och utvecklingen på telekommunikationsområdet förlades till ett av dem gemensamt ägt bolag. Mot bakgrund härav slöts ett konsortialavtal om bildandet av Ellemtel Utvecklings Aktiebolag, vars verksamhet består i utvecklings- och konstruktionsarbete inom vissa angivna produktområden. Bolaget, som bildades år 1970, bedriver ingen egen tillverkning.

2.3 Immaterialrättsavtalet

Till konsortialavtalet är fogat ett s. k. immaterialrättsavtal. Detta avtal reglerar vad som avses med Ellemtels produktområde, principerna för bestämmandet av ersättningen för bolagets arbete samt parternas rättigheter att utnyttja patent och konstruktionsknow-how, som använts i Ellemtels verksamhet.

2.4 Avtalet om produktionssamverkan

Utvecklingssamarbetet ansågs böra förenas med en produktionssamverkan i syfte att skapa förutsättningar för en strukturrationalisering och utveckling av produktionen till fördel för båda parter. Samtidigt avsågs produktionen vid televerkets verkstäder och LME:s svenska produktion kunna utvecklas i samma takt inom utvecklingsbolagets produktområde. För att möjliggöra detta slöts ett särskilt avtal om produktionssamverkan i anslutning till konsortialavtalet.

Avtalet om produktionssamverkan innebär att parterna köper produkter

av varandra i sådan omfattning att förhållandet mellan deras försäljning uppnår vissa fastställda riktvärden. Riktvärdena gäller i första hand för planeringen av produktionsvolymerna. Genom denna överenskommelse kunde LME räkna med fortsatta leveranser till televerket i ungefär den omfattning som gällde före år 1970. För televerkstädernas del skulle avtalet innebära att förutsättningar skapades för expansion och ökad sysselsättning. Möjligheterna till expansion skulle åstadkommas genom att televerkstäderna, förutom att leverera till televerket och att sälja direkt på den svenska marknaden i övrigt, skulle kunna avsätta delar av sin produktion på världsmarknaden genom LME:s marknadsorganisation.

Samproduktionen skulle enligt avtalet inledas den 1 januari 1976. I syfte att bl. a. underlätta den kommande avtalsbundna samproduktionen förlade dock LME redan hösten 1973 viss produktion till televerkets verkstäder.

3 Tefabs tillkomst

Utvecklingen av telekommunikationerna, bl. a. i samband med telenätets automatisering, ledde framemot mitten av 1960-talet till att en utbyggnad av televerkets egen verkstadskapacitet aktualiserades. Företagsekonomiska och produktionstekniska skäl ansågs tala för att utbyggnaden inte borde ske i anslutning till någon av de tre existerande verkstäderna (Teli), som då sysselsatte totalt ca 3 000 personer. Telis verkstäder är belägna i Ny-näshamn, Vänersborg och Sundsvall.

På grundval av bl. a. lokaliseringspolitiska överväganden beslöt riksdagen år 1965 (prop. 1965:116, SU 1965:128, rskr 1965:321), att två nya verkstäder skulle byggas och att dessa skulle förläggas till Kristinehamn och Skellefteå. Verkstäderna skulle dimensioneras för vardera 250 anställda och drivas av ett helägt dotterbolag till televerket, Telefabrikation Aktiebolag (Tefab). Bolagsformen valdes med tanke på den större rörelsefriheten hos ett företag i bolagsform och som särskilt ansågs gynna en snabb och effektiv uppbyggnad av verksamheten. Denna påbörjades år 1968.

4 Utredningar m. m. som berör televerkets verkstadsrörelse

4.1 Teli-Tefab-utredningen

Under slutet av 1960- och början av 1970-talen utvecklades på telekommunikationsområdet, som har nämnts i det föregående, en ny teknik som alltmer ersatt och kommer att ersätta tidigare elektromekaniska produkter. Tekniken är till stor del baserad på elektroniska komponenter, vilket har förändrat förutsättningarna för bl. a. televerkets verkstadsrörelse i viktiga avseenden. Utvecklingskostnaderna för den nya tekniken har i vissa fall flerfaldigats. Bildandet av Ellemtel var en av åtgärderna för att begränsa de ökade utvecklingskostnaderna.

Den nya teknologin har utvecklats snabbt och kräver mindre arbetsinsatser per producerad enhet. Dessutom har verkstädernas möjligheter att tillverka de ingående komponenterna minskat. Tillverkningen sker i allt större utsträckning med hjälp av utifrån köpta hel- och halvfabrikat. Dessa faktorer leder allmänt till en minskad förädlingsgrad inom teleindustrin.

Mot bakgrund av befarade långsiktiga sysselsättningsproblem vid televerkets verkstäder bemyndigade Kungl. Maj:t i början av år 1974 chefen för kommunikationsdepartementet att tillkalla en sakkunnig med uppdrag att utreda den framtida verksamheten inom televerkets verkstadsrörelse, m. m. Utredaren skulle bl. a. närmare bedöma prognoserna för den fortsatta produktionen och sysselsättningen inom verkstadsrörelsen med hänsyn dels till efterfrågan inom landet på televerkets tjänster, dels till utvecklings- och produktionssamarbetet med LME. En utgångspunkt för utredningsarbetet skulle vara att åtminstone en sysselsättning av oförändrad omfattning skulle bibehållas på de berörda orterna.

Utredningen lade fram sitt betänkande (DsK 1975:5) Teli-Tefab i juli 1975. Utredningen föreslog att Telis verksamhet skulle koncentreras till de två verkstäderna i Nynäshamn och Sundsvall medan Vänersborgsverkstaden skulle omvandlas till bl. a. en återvinningsverkstad inom televerkets materialdivision. Utredningen angav också ett antal nya produkter av intresse för tillverkning i Teli.

I början av år 1976 tillkallade chefen för kommunikationsdepartementet efter regeringens bemyndigande en särskild sakkunnig med uppgift att utreda samverkansmöjligheterna hos vissa affärsverks och myndigheters verkstadsrörelser (K 1976:01). Teli-Tefab-utredningens betänkande överlämnades till den sakkunnige. Samtidigt beslöt televerket om en kraftfull satsning för att bevara Telis sysselsättning i befintliga verkstäder. Som samordnande instans för televerkets samtliga aktiviteter rörande Teli har inrättats ett Teliråd med representanter från verkets tekniska avdelning och Teli.

4.2 Produktionsfördelningen mellan Teli och Tefab inför samproduktionen med LME

Vid planeringen inför ikraftträdandet av samproduktionsavtalet övervägde televerket för- och nackdelar med att lägga produktionen för LME:s räkning vid Telis alternativt Tefabs verkstäder. I anslutning till det produktions-samarbete, som inletts redan innan avtalet formellt trädde i kraft, hade Teli visat sig ha svårigheter att uppnå konkurrenskraftiga priser på den produktion som utfördes för LME. Med hänsyn till bl. a. kostnadsläget vid de olika verkstäderna beslöt televerket i november 1974 att tillverkningen av produkter för leverans till LME inom ramen för samproduktionsavtalet huvudsakligen skulle förläggas till Tefab. Den tillverkning och renovering som Tefab dittills hade utfört för televerkets räkning skulle successivt återföras till Teli.

Beslutet innebar att Tefab redan efter några år till huvudsaklig del skulle komma att producera materiel för LME:s räkning. Televerket fann därför vid sina överväganden att starka skäl talade för att äganderätten till Tefab borde överföras till LME. I skrivelse till regeringen den 12 juni 1975 anmälde televerket att förhandlingar med LME om ett eventuellt överförande skulle påbörjas.

Metalls socialdemokratiska fackklubb i Skellefteå och Skellefteå SSU-krets har i skrivelser den 12 juni 1975 respektive 3 juni 1975 hemställt bl. a. att Tefab inte överläts till LME.

5 Nytt avtal mellan televerket och LME om ändring av 1970 års avtal

De tidigare nämnda förhandlingarna om Tefabs överförande till LME inleddes sommaren 1975, ungefär samtidigt som världsmarknadens efterfrågan på telemateriel började sjunka. Detta har successivt slagit igenom på sysselsättningen vid LME:s verkstäder i Sverige. Från hösten 1975 till hösten 1976 har sysselsättningen för verkstadsmontörer minskat med ca 15 % enligt bolagets uppgifter. De båda parterna är överens om att en fortsatt produktionssamverkan inte är möjlig. LME har därvid förklarat att bolaget inte önskar förvärva Tefab från televerket. Endast övergångsvis kommer Tefab att ha kvar viss produktion för LME:s räkning.

Av televerkets skrivelse den 17 december 1976 framgår att verket och LME överenskommit att avtalet om produktionssamverkan skall upphöra och att någon formaliserad produktion för LME:s räkning inte längre skall ske vid Tefab eller Teli. I det nya avtalet, som från televerkets sida har träffats med förbehåll för regeringens godkännande, anges att parterna inte förutser någon kontinuerlig produktionssamverkan i fortsättningen. Från fall till fall skall emellertid överenskommelser om samverkan kunna träffas.

I anslutning till att avtalet om produktionssamverkan upphör har parterna avtalat om vissa ändringar i immaterialrättsavtalet. Av den nya avtalstexten framgår, att televerket ges möjlighet att på vissa villkor exportera produkter, som tillverkats vid verkets och Tefabs verkstäder. Avtalets gamla lydelse medgav inte detta. Vidare framgår att bestämmelserna om ersättning för Ellemtels arbete har ändrats så att televerket kommer att bestrida en mindre andel av kostnaderna än hittills.

Med hänsyn till verkstadsrörelsens ändrade förutsättningar, vilka berörts i tidigare avsnitt, har televerket undersökt möjligheterna att även fortsättningsvis driva Tefabs verkstäder i verkets regi. En utgångspunkt vid bedömningarna har varit att verksamheten vid Telis verkstäder och vid verkets renoveringsverkstäder i stort skall bibehållas. Bl. a. till följd av att efterfrågan på televerkets produkter på kortare sikt har blivit större än enligt tidigare prognoser, har verket nu funnit det möjligt att sysselsätta Tefabs verkstäder

under de närmaste fem åren. Televerket beslöt den 16 december 1976 att Tefab skall kvarstå i verkets ägo.

6 Föredraganden

Televerket har hemställt om regeringens godkännande av ett mellan televerket och Telefonaktiebolaget L M Ericsson (LME) den 6 december 1976 slutet avtal. Detta avtal, som från televerkets sida träffats under förbehåll av regeringens godkännande, innebär att vissa ändringar görs i det avtal om utvecklings- och produktionssamarbete som träffades år 1970 med stöd av statsmakternas godkännande (prop. 1970:128, SU 1970:131, rskr 1970:295). De nu överenskomna ändringarna bör därför underställas riksdagens prövning.

1970 års avtal slöts mot bakgrund av att det vid denna tid växte fram en ny teknik på telekommunikationsområdet. Den nya tekniken bedömdes komma att ställa så stora krav på utvecklingsresurser att det framstod som önskvärt att för framtiden samordna televerkets och LME:s utvecklingsverksamhet på främst det kopplingstekniska området.

Avtalet omfattar ett grundläggande konsortialavtal om bildandet av Ellemtel Utvecklings AB och allmänna villkor och förutsättningar för samarbetet. Till avtalet fogades ett immaterialrättsavtal och ett avtal om produktionssamverkan mellan parterna.

Avsikten med produktionssamarbetet var att det skulle möjliggöra en ändamålsenlig och effektiv produktionsprocess i anslutning till den gemensamma produktutvecklingen inom Ellemtel. Samtidigt avsågs produktionen vid televerkets verkstäder och LME:s svenska produktion kunna utvecklas i samma takt inom utvecklingsbolagets produktområde.

Den tekniska utvecklingen på telekommunikationsområdet har gått snabbt under senare år. Utvecklingskostnaderna har samtidigt ökat kraftigt. Samordningen mellan televerkets och LME:s produktutvecklingsinsatser medför stora fördelar för båda parter. Fördelarna med utvecklingssamarbetet består bl. a. i att båda parter drift-, utvecklings-, produktions- och marknadserfarenheter kan tillvaratas gemensamt och att knappa forsknings- och utvecklingsresurser kan utnyttjas så rationellt som möjligt. Det gemensamma utvecklingsbolaget har fungerat planenligt och lett till betydelsefulla produktionsresultat, bl. a. elektroniska telefonstationer. Några ändringar vad gäller utvecklingssamarbetet har inte föreslagits. Parterna är således överens om att detta bör fortsätta.

Utvecklingen på telekommunikationsområdet har dock i vissa avseenden radikalt ändrat produktionsförutsättningarna. Den nya teknologin är till stor del baserad på elektronik och kräver bl. a. mindre arbetsinsatser per producerad enhet. Sysselsättningen i såväl televerkets verkstäder som den svenska teleindustrin i allmänhet har därför påverkats. En särskild utredning

har föreslagit ett flertal åtgärder i syfte att motverka befarade sysselsättningsproblem. Dessa frågor behandlas nu av den s. k. Samverk-utredningen (K 1976:01) som har att överväga möjligheterna att genom en ökad samverkan mellan olika affärsverks och myndigheters verkstäder bibehålla sysselsättningen där. Televerket har beslutat om kraftfulla insatser för att bevara sysselsättningen vid televerkets verkstäder i Nynäshamn, Vänersborg och Sundsvall (Teli).

Sammantaget innebär utvecklingen att den tidigare väntade uppgången i produktion och sysselsättning vid televerkets verkstäder till följd av samproduktionsavtalet inte har kommit till stånd. Det finns inga skäl att förvänta sig att en fortsatt samproduktion skulle ändra på detta förhållande. Televerkets planering innefattar åtgärder för att på annat sätt trygga en effektiv och rationell produktion vid såväl Telis verkstäder som verkstäderna i Kristinehamn och Skellefteå (Tefab). Strävan är att så långt möjligt undvika minskad sysselsättning vid verkstäderna vid övergången till ny teknik. Televerket behåller Tefab i sin ägo.

Mot bakgrund av de ändrade förutsättningarna för fortsatt produktionssamarbete mellan televerket och LME har parterna överenskommit att samarbetet bör upphöra. Avtalet innebär att pågående produktionssamarbete skall avvecklas och att Tefab endast övergångsvis skall ha kvar viss produktion för LME:s räkning. Jag konstaterar för egen del att förutsättningar för ett fortsatt kontinuerligt produktionssamarbete mellan parterna inte längre föreligger och att en avtalsbunden samverkan i detta hänseende inte är lämplig. Jag kan därför tillstyrka ett godkännande av att avtalet om produktionssamarbete upphör att gälla. Jag noterar också att parterna är överens om möjligheten att fortsättningsvis från fall till fall träffa överenskommelse om produktionssamarbete.

I anslutning till att produktionssamarbetet upphör har parterna överenskommit om vissa ändringar i immaterialrättsavtalet. Ändringarna innebär bl. a. att televerket ges möjlighet att på vissa i avtalet närmare reglerade villkor exportera produkter, som har tillverkats vid verkets och Tefabs verkstäder. Parterna har vidare överenskommit om ändrade bestämmelser för ersättning till Ellemtel. Televerket kommer härigenom att bestrida en mindre andel av kostnaderna än hittills. Jag finner att det nya avtalet i dessa delar bör medföra ekonomiska fördelar för televerkets del. Jag anser mig därför kunna tillstyrka även ändringarna i immaterialrättsavtalet.

Avslutningsvis vill jag understryka att televerket och LME är överens om att det gemensamma utvecklingsarbetet på telekommunikationsområdet medför stora fördelar för båda parter och att samarbetet i detta hänseende bör fortsätta. Med tanke inte minst på den snabba utvecklingen på detta område kan det bli nödvändigt att fortlöpande göra justeringar i gällande avtal. Förutsatt att det inte är fråga om principiella eller mera omfattande ändringar bör regeringen kunna godkänna sådana ändringar. Jag förordar därför att regeringen får ett bemyndigande av denna innebörd.

7 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

dels bemyndiga regeringen att godkänna ett avtal mellan televerket och Telefonaktiebolaget L M Ericsson om ändringar i 1970 års avtal om visst utvecklings- och produktionssamarbete på telekommunikationsområdet av den innebörd som jag har angett i det föregående,

dels bemyndiga regeringen att godkänna sådana avtalsändringar inom ramen för utvecklingssamarbetet mellan parterna som jag har angett i det föregående.

8 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

